

humanaesfera #7

Opúsculo materialista, internacionalista e comunista libertário

<http://humanaesfera.blogspot.com.br>

joaosac@yahoo.com.br

NÚMERO ESPECIAL:

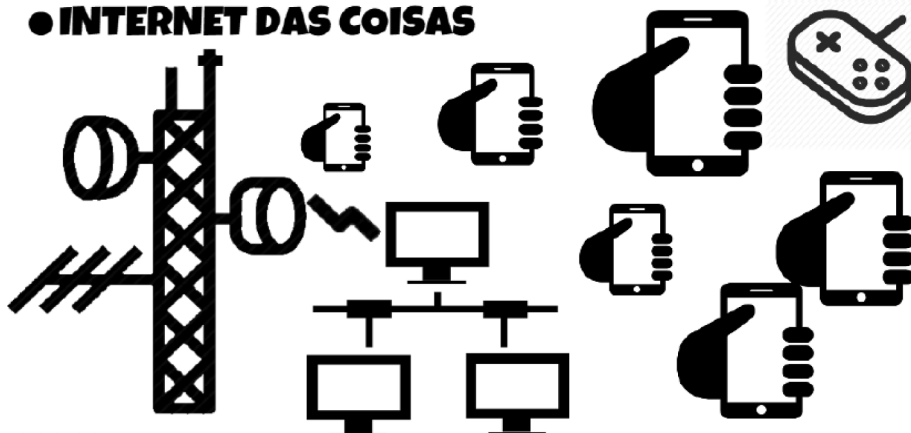
TECNOLOGIA:

● **HISTÓRIA SOCIAL DA INTERNET**

● **INTELIGÊNCIA ARTIFICIAL**

● **GAMEFICAÇÃO DO COMANDO**

● **INTERNET DAS COISAS**

TEXTOS:

A INTERNET: UMA HISTÓRIA DE INVOCAÇÃO, BOLHAS E SUBSUNÇÃO AO CAPITAL

INTELIGÊNCIA ARTIFICIAL, DESEMPREGO E RENDA BÁSICA UNIVERSAL: MAIS UMA PANACEIA DA CLASSE PROPRIETÁRIA

A GAMIFICAÇÃO DO COMANDO: "CRÉDITO SOCIAL"

Μια κοινωνική ιστορία του διαδικτύου

Για την επίκληση των δυνάμεων του διαδικτύου, τις φούσκες και την υπαγωγή στο κεφάλαιο – Μέρος 1ο

humanaesfera

Μετάφραση: Φρίξος Κορρές

1. Οι ακατανίκητες μορφές ενός αδάμαστου κοινωνικού περιεχομένου

Η αρχική δημόσια εμφάνιση του Διαδικτύου (τη δεκαετία του '90, με τον Παγκόσμιο Ιστό [WWW])¹ ήταν η γενεσιουργός αιτία για μια σειρά από κοινωνικές συνθήκες χωρίς προηγούμενο, τις οποίες το κεφάλαιο επί δεκαετίες ήταν ανίκανο να τις υπαγάγει πραγματικά στις μορφές του εμπορεύματος και του κεφαλαίου. Για περίπου είκοσι χρόνια, η πειρατεία (λογισμικού, γνώσης και τέχνης) ήταν ακαταπίεστη και παντού διαδεδομένη. Υπήρχαν, στην κυριολεξία, χιλιάδες μέσα (φόρουμ συζήτησης, ιστότοποι που ασχολούνται με συγκεκριμένα θέματα), όπου ήταν δυνατόν για τον καθένα –που συνήθως χρησιμοποιούσε ψευδώνυμο– να οικειοποιηθεί, να αναπτύξει, να δημιουργήσει και να μοιραστεί ελεύθερα κάθε είδους

γνώση και τέχνη, απευθείας, με οποιοδήποτε ανθρώπινο πλάσμα επί προσώπου γης που έψαχνε για αυτά στο διαδίκτυο.

Η φυσική υποδομή του αρχικού Διαδικτύου είχε μια υλική μορφή που δημιουργήθηκε και τροφοδοτήθηκε από μια τεράστια εισροή κεφαλαίων από όλο τον κόσμο, σε μια μανιασμένη αναζήτηση για πιθανές ευκαιρίες συσσώρευσης. Μια παρενέργεια αυτού ήταν η δημιουργία τεχνικών συνθηκών χωρίς κανόνες, οι οποίες επέτρεψαν τον πολλαπλασιασμό (τουλάχιστον σε διανοητικό και καλλιτεχνικό επίπεδο) του ελεύθερου κοινωνικού περιεχομένου. Εδώ η αρχή «από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του» εφαρμόστηκε κατευθείαν, ως γενικός κανόνας, χωρίς να μείνει μόνο στα λόγια.

Αντιμέτωπη με αυτό το κοινωνικό περιεχόμενο, η ατομική ιδιοκτησία και επομένως η εξαγωγή υπεραξίας, δεν ήταν απλώς ανεπαρκής, αλλά ανέφικτη. Υπήρχε η **τυπική υπαγωγή** στο κεφάλαιο, αφού η φυσική υποδομή ανήκε σε ιδιώτες (ώστε για να έχει κανείς πρόσβαση, θα έπρεπε να πληρώσει), αλλά δεν είχε συντελεστεί καμία **πραγματική υπαγωγή**, αφού το κοινωνικό περιεχόμενο που δημιουργείτο μέσα σε αυτή τη φυσική υποδομή ήταν απρόσιτο για το κεφάλαιο. Οι εταιρείες προσπαθούσαν συνεχώς να υπαγάγουν αυτό το περιεχόμε-

1. Μια σύντομη ιστορία για το πώς δημιουργήθηκε το Διαδίκτυο και πώς, κατά λάθος, τα θεμελιώδη πρωτόκολλα επικοινωνίας αναπτύχθηκαν από χάκερς, που εθελοντικά συνέβαλαν στο IETF (Internet Engineering Task Force), εννοώντας την καθολική πρόσβαση, σύμφωνα με την οποία κάθε πηγή θα έπρεπε να είναι ελεύθερα και ισότιμα προσβάσιμη από τον οποιοδήποτε στο δίκτυο, μπορεί να βρεθεί στο άρθρο του Harry Halpin «Immaterial Aristocracy» (2008) [Διαθέσιμο στη διαδικτυακή διεύθυνση: <https://www.metamute.org/editorial/articles/immaterial-aristocracy-internet>].

νο, αλλά πάντοτε αποτύγγαναν. Ο κλασικός τύπος αυτών των προσπαθειών, κατά τη διάρκεια εκείνης της εποχής, ήταν ο πάροχος διαδικτυακών υπηρεσιών (ISP) AOL με τον περιτοιχισμένο κήπο του. Επρόκειτο για την πρώτη τέτοια απόπειρα εγκλωβισμού των χρηστών του διαδικτύου μέσα σε μια ψηφιακή φούσκα ώστε να τους απομονώσουν από το περιεχόμενο που ήταν καθολικά διαθέσιμο στο διαδίκτυο, η οποία απέτυχε ολοκληρωτικά. Το γεγονός ότι δεν κατάφεραν να περιορίσουν τους χρήστες μέσα σε τέτοιες φούσκες (ψηφιακές περιφράξεις) έτσι ώστε να εξαγάουν κέρδος, είχε ως αποτέλεσμα η τεράστια εισροή κεφαλαίου που εισέρευσε στο Διαδίκτυο από όλον τον κόσμο να το μετατρέψει σε μια τεράστια οικονομική φούσκα, η οποία θα έσκαγε στις αρχές της δεκαετίας του 2000 (η διαβόητη «dot-com bubble»).

Εννοείται ότι αυτός, ο εντός δικτύου (on-line) αναβρασμός δεν ήταν από μόνος του αρκετός για να οδηγήσει στο ξεπέραςμα ή την κατάργηση της καπιταλιστικής κοινωνίας, αφού αυτά εξαρτώνται από τον αγώνα του προλεταριάτου. Εν τω μεταξύ το προλεταριάτο υφίστατο ακόμη όλες τις συνέπειες της ήττας του παγκόσμιου κύματος αγώνων που ξεκίνησε το 1968. Η ατομική ιδιοκτησία παρέμεινε αλώβητη και εκτός δικτύου (offline) σε ό,τι αφορά το «φυσικό επίπεδο» των κοινωνικών συνθηκών (που περιλαμβάνει την ίδια τη μορφή του Διαδικτύου, τα μέσα επικοινωνίας, τις τηλεπικοινωνίες). Παρ' όλα αυτά, προέκυψαν θεσπίσεις σχέσεις, οι οποίες παρά το γεγονός ότι ήταν εξαιρετικά περιθωριακές (αφού μόνο μια μικρή αναλογία του πληθυσμού είχε πρόσβαση στο διαδίκτυο) δεν υπήχθησαν ουσιωδώς στο κεφάλαιο.

Αφήνοντας στην άκρη όλες τις ιδεολογικές ψευδαισθήσεις της εποχής εκείνης, οι οποίες δεν ήταν και λίγες, δεν ήταν ασυ-

νήθιστο να θεωρείται ως εφικτή και αυτονόητη η αναδόμηση της παγκόσμιας κοινωνίας σύμφωνα με τις αρχές του παγκόσμιου ιστού: μια κοινωνία στην οποία όχι μόνο η πνευματική και καλλιτεχνική ατομική ιδιοκτησία, αλλά ακόμα και η αντίστοιχη «φυσική», θα μπορούσε να καταργηθεί ταυτόχρονα με την εμπορευματική παραγωγή, το κεφάλαιο, τα σύνορα και το κράτος.² Πολλοί θεώρησαν ότι αυτό θα μπορούσε να συμβεί αυτομάτως, όταν ο διαχωρισμός ανάμεσα στον κόσμο, που ήταν ψηφιακά συνδεδεμένος και σε αυτόν που δεν ήταν, θα γινόταν παρελθόν.³

2. Για κάποιες προφανείς δυνατότητες που παρέχει το διαδίκτυο στο προλεταριάτο προκειμένου να καταργήσει την ατομική ιδιοκτησία και το κράτος, δημιουργώντας τον γενικευμένο κομμουνισμό, βλ. το άρθρο μας «Against the Metaphysics of Scarcity, for Practical Copiousness» [<https://libcom.org/library/against-metaphysics-scarcity-practical-copiousness>].

3. Στη δεκαετία του 2000 υπήρχε έως και μια τεχνοκρατική τάση η οποία κήρυττε ότι η ανάπτυξη των 3D εκτυπωτών θα έκανε τον «κομμουνισμό του διαδικτύου» να ξεχειλίσει προς τον εκτός διαδικτύου κόσμο, προκαλώντας μια τεχνική επανάσταση που θα συνέτριβε τον καπιταλισμό (λ.χ. αυτές τις ιδέες υποστήριζαν ο Adrian Bowyer, ο Jeremy Rifkin, ο Paul Mason και ο Alex Williams). Εν συντομία, η ιδέα είχε ως εξής: η διασπορά των 3D εκτυπωτών θα επέτρεπε στον καθένα να παράγει ό,τι θέλει, χρησιμοποιώντας ψηφιακά σχέδια και μοντέλα που δημιουργούνται ελεύθερα από τους χρήστες τους και τα οποία διατίθενται δωρεάν στο διαδίκτυο. Οι ίδιοι οι 3D εκτυπωτές θα μπορούσαν να αναπαραχθούν κατά τον ίδιο τρόπο εκθετικά, από άλλους 3D εκτυπωτές, έτσι ώστε ο οποιοσδήποτε που το επιθυμούσε θα μπορούσε να αποκτήσει τον δικό του δωρεάν. Αυτό θα μπορούσε να φέρει ένα τέλος στην ανάγκη για ανταλλαγή εμπορευμάτων, επομένως, θα μπορούσε να φέρει και το τέλος του χρήματος, της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων ζωής και, συνεπώς, το τέλος του κεφαλαίου. Το απόλυτο ιδανικό θα ήταν η ανάπτυξη ενός μοριακού 3D

2. Η επίκληση [conjuratio] των ανεξέλεγκτων δημιουργικών δυνάμεων

Όλος αυτός ο αδάμαστος αναβρασμός, που εκδηλώθηκε εκείνη τη στιγμή, δέχθηκε μεγάλη κριτική. Κάποιοι είπαν ότι δεν ήταν παρά ένας τεχνολογικός φετιχισμός, μια απατηλή μορφή ψηφιακής απελευθέρωσης που δεν είχε καμία σχέση με τους αγώνες στον, εκτός Διαδικτύου, κόσμο. Για αυτούς τους επικριτές, όλο αυτό που συνέβαινε δεν ήταν παρά φυγή από την «ωμή και αχώνευτη» πραγματικότητα, η ουσία της οποίας είναι ο πόνος, η θυσία και ο θάνατος, όπου «η πραγματική αξία» μετριέται με την αυτο-άρνηση, με τα ηρωικά μαρτύρια, που γίνονται υποφερτά μόνο μέσω της ελπίδας.

Στην πραγματικότητα, ο ταξικός αγώνας –το κίνημα της αδιαμεσολάβητης και καθολικής συνένωσης των προλετάρων σε όλο τον κόσμο, μέσω του οποίου εκφράζουν τις επιθυμίες τους, ενισχύουν τις δυνατότητες τους και αγωνίζονται για την ικανοποίηση των αναγκών τους ενάντια στο κεφάλαιο, την ατομική ιδιοκτησία και το κράτος– ιστορικά ποτέ δεν

εκτυπωτή, ο οποίος θα μπορούσε να σχηματοποιήσει οποιοδήποτε ακατέργαστο υλικό, ώστε όλα να παράγονται από άτομα υδρογόνου, που είναι το πλέον άφθονο υλικό στο σύμπαν.

Το σφάλμα αυτής της θεώρησης, όπως και όλης της τεχνοκρατικής αντίληψης, είναι ότι αποδίδει στην τεχνολογία μια φανταστική δύναμη, η οποία προϋποθέτει στην πραγματικότητα τον φετιχισμό του εμπορεύματος, κατά τον οποίο οι τεχνικές, τα αντικείμενα και τα μέσα παραγωγής αντιμετωπίζονται ως αν έχουν μια αυτόνομη, ανεξάρτητη αξία, διαχωρισμένη από τις κοινωνικές σχέσεις, τις οποίες επικαθορίζουν. Στην πραγματικότητα, η ίδια η έννοια της «τεχνολογίας» –δηλαδή της αυτόνομης λογικής που κυβερνά την τεχνική ανεξάρτητα από τις κοινωνικές σχέσεις, τις ανθρώπινες ανάγκες και δυνατότητες, και την ταξική πάλη– δεν είναι τίποτα άλλο από ένα συνώνυμο για το κεφάλαιο, την αυτοκίνηση της νεκρής εργασίας.

συνέβη ενάντια σε ένα τόσο άδειο (πόσο μάλλον πένθιμο) σκηνικό. Ούτε συμβαίνει μόνο με τη δύναμη της θέλησης, είτε ατόμων είτε συλλογικοτήτων, που διατηρούν τις ελπίδες τους απέναντι στην «ωμή πραγματικότητα».

Αντιθέτως, ο αγώνας για έλεγχο πάνω στις παραγωγικές δυνάμεις της ανθρωπότητας πάντοτε γινόταν μέσα στο ίδιο το ανθρώπινο είδος. Και έγκειται ακριβώς στο να αναπτύξει τις ανάγκες και τις δυνατότητες των ανθρώπων ως αυτοσκοπό και όχι ως μέσο για αλλότριους σκοπούς. Αυτό είναι που θέτει περιοδικά σε κίνδυνο την παραγωγή και την αναπαραγωγή του κεφαλαίου, το οποίο παρ' όλα αυτά δεν μπορεί να επεκταθεί χωρίς να επικαλεστεί αυτές τις δυνάμεις. Αλλά το κεφάλαιο τις επικαλείται μόνο για να τις διαχωρίσει βίαια, χρησιμοποιώντας την *πολιτικο-ποινική σφήνα* που δεν είναι άλλη από την ατομική ιδιοκτησία: Από τη μια μεριά, προκειμένου να ελέγξει και να διαμορφώσει τις ανθρώπινες ανάγκες (υποβάλλοντάς τις σε συνεχή έλλειψη, καθώς αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να πουλά συνεχώς προϊόντα). Από την άλλη μεριά, προκειμένου να εκμεταλλεύεται και να εξαγει υπεραξία από τις ανθρώπινες ικανότητες (γιατί η συνεχής έλλειψη υποχρεώνει σε διαρκή αναζήτηση χρημάτων για την αγορά [των αγαθών που βρίσκονται σε έλλειψη], επιβάλλοντας σε όλους τον ανταγωνισμό προκειμένου να πωλούν διαρκώς τις ικανότητές τους, τον ίδιο τους τον εαυτό στο κεφάλαιο μέσα στην αγορά εργασίας). Από εκεί και πέρα, οι προλετάριοι είναι κατά πολλαπλό τρόπο υποκείμενοι σε απειλές τιμωρίας ή υποσχέσεις ανταμοιβής για να συνεχίσουν να δουλεύουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό, παράγοντας εμπορεύματα τα οποία θα που-

ληθούν για να πραγματοποιηθεί η υπεραξία έτσι ώστε να αναπαράγεται το κεφάλαιο σε μια διευρυνόμενη κλίμακα.

Εν ολίγοις, από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης τον δέκατο όγδοο αιώνα, η καπιταλιστική επέκταση δεν θα μπορούσε να συμβεί, εάν δεν είχε προκαλέσει μια ραγδαία αύξηση των παραγωγικών δυνάμεων –των ανθρώπινων ικανοτήτων και αναγκών– που περιοδικά διαφεύγουν του ελέγχου του κεφαλαίου και απειλούν να ξεπεράσουν τα όριά του, να το καταργήσουν και να το υπερβούν. Το κεφάλαιο τότε πολεμά αυτές τις ζώσες και δημιουργικές ενέργειες, προσπαθώντας να τις περικλείσει. Πρέπει να μετατραπούν σε θανατηφόρες, καταστροφικές δυνάμεις που αρνούνται, καθιστούν ανούσιες, μειώνουν, απομυζούν και εξουθενώνουν τις δυνατότητες και τις ανάγκες του ανθρώπινου είδους. Παρ' όλα αυτά, το κεφάλαιο δεν είναι τίποτα άλλο παρά αυτές οι ίδιες οι δυνατότητες και ανάγκες (οι παραγωγικές δυνάμεις καθαυτές), οι οποίες (απροσδόκητα) στρέφονται εναντίον του ίδιου τους του εαυτού μέσω ενός μηχανισμού (νεκρή εργασία και κεφάλαιο) που αναπαράγεται σωρευτικά, ωσάν να είναι μια αυτοκινούμενη, αυτόματη και αυθόρμητη δύναμη, εξίσου ανεξέλεγκτη, όπως ένα φυσικό φαινόμενο. Αυτό είναι το υπόβαθρο του ταξικού αγώνα.⁴

4. Βλ. το βιβλίο των Ντελέζ και Γκουαταρί *Αντι-οιδίπους. Καπιταλισμός και Σχιζοφρένεια*, όπως επίσης και την έννοια της ταξικής σύνθεσης, που αναπτύχθηκε από την ιταλική εργατική αυτονομία (*autonomia operaia*) μέσα στη δεκαετία του 1960. Βλ. επίσης και το βιβλίο: *Signs, Machines, and Subjectivities* του Maurizio Lazzarato, τις *Βασικές Γραμμές της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας (Grundrisse)* του Μαρξ καθώς και το κείμενό του «Σχέδιο Άρθρου για το βιβλίο του Friedrich List» (1845):

Η βιομηχανία μπορεί να θεωρηθεί ως ένα μεγάλο εργαστήριο στο οποίο ο άνθρωπος

πρωτίστως ιδιοποιείται τις δικές του δυνάμεις και τις δυνάμεις της φύσης, αντικειμενοποιεί τον εαυτό του και δημιουργεί για τον εαυτό του τις συνθήκες για μια ανθρώπινη ύπαρξη. Όταν η βιομηχανία θεωρείται κατ' αυτόν τον τρόπο, γίνεται μια *αφαίρεση* από τις συνθήκες μέσα στις οποίες λειτουργεί σήμερα και υφίσταται ως *βιομηχανία*: αυτή η οπτική δεν αφορμάται μέσα από τη βιομηχανική εποχή, αλλά *πάνω* από αυτήν· η βιομηχανία δεν θεωρείται από τη σκοπιά αυτού που είναι για τον *άνθρωπο* σήμερα, αλλά θεωρείται από τη σκοπιά αυτού που είναι ο σημερινός άνθρωπος για την *ανθρώπινη ιστορία*, αυτού που είναι ιστορικά· δεν είναι η παρούσα ύπαρξή της (όχι η *βιομηχανία* καθαυτή) που αναγνωρίζεται, αλλά αντιθέτως η δύναμη που η βιομηχανία κατέχει χωρίς να τη γνωρίζει ή να την επιθυμεί και η οποία την *καταστρέφει* και δημιουργεί τη βάση για μια ανθρώπινη ύπαρξη [...]

Αυτή η αξιολόγηση της βιομηχανίας είναι τότε, ταυτόχρονα, η αναγνώριση ότι έχει έρθει η ώρα για αυτήν να καταργηθεί, να καταργηθούν οι υλικές και κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες η ανθρωπότητα έπρεπε να αναπτύξει τις ικανότητές της. Γιατί από τη στιγμή που η βιομηχανία δεν θεωρείται πλέον ως αγοραίο συμφέρον, αλλά ως η ανάπτυξη του ανθρώπου, ο άνθρωπος, αντί για το αγοραίο συμφέρον, καθίσταται η κύρια αρχή και δίνεται μια βάση σε ό,τι στη βιομηχανία θα μπορούσε να αναπτυχθεί μόνο σε αντίφαση με τον εαυτό της, η οποία βρίσκεται σε αρμονία με αυτό που θα αναπτυχθεί [...]

Οι *Σαινσιμονιστές* προσφέρουν ένα διαφωτιστικό παράδειγμα για το πού μπορεί να οδηγήσει το να αποδίδεται η *παραγωγική δύναμη* που δημιουργεί η βιομηχανία ασυνείδητα και εναντίον της θέλησής της στη σημερινή βιομηχανία καθώς και το να συγχέονται η *βιομηχανία* και οι *δυνάμεις* τις οποίες δημιουργεί ασυνείδητα και χωρίς τη θέλησή της, οι οποίες θα γίνουν ανθρώπινες δυνάμεις, δύναμη του ανθρώπου, μόνο όταν καταργηθεί η βιομηχανία. [...] Οι δυνάμεις της φύσης και οι κοινωνικές δυνάμεις που δημιουργεί η βιομηχανία (τις οποίες καλεί στη ζωή [conjure up]) βρίσκονται ακριβώς στην ίδια σχέση με αυτήν, όπως το προλε-

3. Από τη δημιουργία στην καταστροφή: Αντιδραστικά δίκτυα

Σήμερα, τα πάντα δείχνουν ότι το Διαδίκτυο έχει τελεσίδικα μετατραπεί από δημιουργική σε καταστροφική δύναμη. Τα τελευταία δέκα χρόνια, έχει γίνει όλο και πιο ξεκάθαρο ότι το κοινωνικό περιεχόμενο που δημιουργείται μέσα στο Διαδίκτυο έχει πραγματικά υπαχθεί στο κεφάλαιο.

Το ελεύθερο, καθολικής πρόσβασης διαδίκτυο της αχαλίνωτης πειρατείας, των ανοιχτών φόρουμ, των κοινοτήτων ελεύθερου λογισμικού κ.λπ. ερημώθηκαν βανάουσα και εγκαταλείφθηκαν αυτήν την περίοδο. Τα παλιά μέλη τους στη συνέχεια απορροφήθηκαν *μαζικά* από ιδιόκτητα «κοινωνικά μέσα» ή «κοινωνικά δίκτυα», που καθιστούν το συλλογικά παραγόμενο περιεχόμενο σπάνιο, μέσω της αλγοριθμικής επεξεργασίας του και του περιορισμού του σε ιδιωτικούς, οικογενειακούς ή ακόμα και σε νεο-φεουδαρχικούς ψηφιακούς χώρους (τις λεγόμενες «φούσκες»).

ταριάτο. Σήμερα εξακολουθούν να είναι υποδουλωμένες στους αστούς, οι οποίοι δεν βλέπουν μέσα σε αυτές τίποτα άλλο από φορείς (εργαλεία) της εγωιστικής (βρώμικης) απληστίας τους για κέρδος. Αύριο θα σπάσουν τις αλυσίδες τους και θα αποκαλυφτούν ως φορείς της ανθρώπινης ανάπτυξης, που θα ανατινάξουν τους αστούς μαζί με τη βιομηχανία τους, η οποία σχηματίζει το βρώμικο εξωτερικό κέλυφος –το οποίο οι αστοί θεωρούν ως ουσία της– μόνο μέχρις ότου ο άνθρωπος πυρήνας να αποκτήσει αρκετή δύναμη για να σπάσει αυτό το κέλυφος και να εμφανιστεί με τη δική του μορφή. Αύριο θα σπάσουν τις αλυσίδες με τις οποίες οι αστοί χωρίζουν [τις φυσικές και κοινωνικές δυνάμεις] από τον άνθρωπο και έτσι τις παραμορφώνουν (μεταμορφώνουν) από έναν πραγματικό κοινωνικό δεσμό σε κοινωνικά δεσμά. (Marx, «Σχέδιο Άρθρου για το βιβλίο του Friedrich List “Το Εθνικό Σύστημα της Πολιτικής Οικονομίας”», Μάρτιος 1845).

Όλα τα σημάδια δείχνουν τον εγκλωβισμό σε μια παγίδα τύπου Παυλώφ.⁵ Σε αντάλλαγμα για τις εξαρτημένες αποκρίσεις σε ερεθίσματα, που κατά τεκμήριο καταλαμβάνουν όλο τον ελεύθερο χρόνο των χρηστών, τους εκθέτει σε μια συνεχή ροή διαφημίσεων, ενώ την ίδια στιγμή επιβάλλει χρηματικά τέλη, (μέσω των οποίων ένα τμήμα του περιεχομένου που έχει δημιουργηθεί γίνεται προσωρινά προσβάσιμο από ευρύτερους φεουδαρχικούς τομείς). Μια θεωρία που έχει διατυπωθεί υποστηρίζει ότι αυτή η παγίδευση έχει γίνει τόσο ολοκληρωτική ώστε να αποκτήσει την κρίσιμη μάζα που απαιτείται προκειμένου από ένα σημείο και μετά ο οποιοσδήποτε βρίσκεται έξω από την εν λόγω παυλωφιανή παγίδα να καθίσταται ακοινωνήτος, αποκλεισμένος από κάθε κοινωνική ζωή, ακόμα και από την αγορά εργασίας, εξαναγκάζοντας κατ’ αυτόν τον τρόπο ακόμα και τους πιο ανυπότακτους να αποδεχτούν αυτό τον εγκλωβισμό.

Τα «κοινωνικά δίκτυα» είναι στη ρίζα τους δίκτυα *αντιδράσεων*. Επομένως, στη θεμελιώδη τους δομή είναι βαθιά *αντιδραστικά*. Πράγματι, η κατάσταση είναι τέτοια που η καθολική, ορθολογική πλευρά οποιουδήποτε περιεχομένου ακυρώνεται αμέσως μόλις βρεθεί μέσα στα όρια τους. Κάθε στοιχείο που θα μπορούσε να απο-

---

5. Αυτή η χειραγώγηση της συμπεριφοράς οφείλει πολλά σε ένα ακαδημαϊκό πεδίο σπουδών που είναι τμήμα αυτού που αποκαλούμε γνωσιακή ψυχολογία, το οποίο υφίσταται από τη δεκαετία του 1980 και το οποίο τότε ονομαζόταν «διαχείριση προσοχής» ή «οικονομία της προσοχής», με αντικειμενικό σκοπό τη χειραγώγηση της αντίληψης και της γνώσης του πληθυσμού προς όφελος της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Τα «κοινωνικά δίκτυα» έχουν σχεδιασθεί από εταιρείες που χρησιμοποιούν αυτή την «επιστήμη», έτσι ώστε οι χρήστες να εθίζονται στο να στρέφουν την προσοχή τους προς αυτούς, αφήνοντας κάθε τι άλλο εκτός εστίασης.

τελέσει συνεισφορά στην ανθρωπότητα, σύρεται ψυχαναγκαστικά και μετατρέπεται σε ένα ακόμη από τα άπειρα προσωπικά αναλώσιμα σκουπίδια, τα οποία συναγωνίζονται σε ένα αιώνιο «τώρα», όπου μια ξαναμωραμένη και αγελαία μάζα αποκρίνεται, κατά τον τρόπο του Παυλώφ, με συναισθηματικές αντιδράσεις [likes]. Υπό αυτές τις συνθήκες, η μνήμη, ο λόγος και η ιστορία δεν έχουν θέση και χάνουν την ύπαρξή τους και το κάθε τι ανάγεται στην πιο πρόσφατη συναισθηματική πόλωση, για το ένα ή για το άλλο επίκαιρο θέμα που είναι στη μόδα. Στα κοινωνικά δίκτυα δεν έμεινε τίποτα από τον πλούτο των ανθρώπινων εκφράσεων· η μόνη επιτρεπτή έκφραση είναι η αδιάκοπη διαφήμιση είτε της προσωπικότητας ενός ατόμου, είτε προϊόντων, είτε επιχειρήσεων.

Κατά την περίοδο αμέσως πριν από αυτή την καταστροφή, ο αγώνας για ένα ελεύθερο και ανοιχτό σε περιεχόμενο Διαδίκτυο φαινόταν ακόμα απίστευτα νικηφόρος, με σχεδόν όλες τις μεγάλες καινοτομίες του διαδικτύου να εμφανίζονται ότι πηγαίνουν κόντρα στις επιχειρήσεις.⁶ Όπως έχουμε δει και σε αντίθεση με τις συνθήκες που διέπουν την ατομική ιδιοκτησία, αρχικά στο διαδίκτυο επικρατούσαν συνθήκες στις οποίες η ελευθερία του κάθε ατόμου δεν βασιζόταν στον ανταγωνισμό. Επομένως, δεν αποστερούσε από τους άλλους την ελευθερία τους, αλλά αντίθετα ενδυνάμωνε την ελευθερία και την αυτονομία (δηλαδή τις δυνατότητες και τις ανάγκες) όλων κι αυτό επεκτεινόταν σε όλο το ανθρώπινο είδος. Για παράδειγμα, με το να μπορεί το κάθε πρόσωπο να συνεισφέρει τη γνώση του/της, τις πληροφορίες που διέθετε κ.λπ. σχετικά με ένα θέμα, από κοινού με τη συνεισφορά της γνώσης οποιουδήποτε άλλου ατόμου στον κόσμο που είχε παρόμοια εν-

6. Για παράδειγμα, οι τεχνολογίες Linux, Apache, PHP, MySQL, Python, wiki κ.λπ.

διαφέροντα, θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια πολύ πλουσιότερη και βαθύτερη γνώση – η οποία θα ήταν καθολικά προσβάσιμη ή τουλάχιστον θα ήταν διαθέσιμη στον καθένα με πρόσβαση στο διαδίκτυο. Αυτό ήταν ένα βασικό χαρακτηριστικό του διαδικτύου από την εποχή της σύλληψής του τη δεκαετία του 1990.

Ωστόσο, γύρω στο 2006-2010, όλο αυτό άρχισε να αποκαλείται «οικονομία του μοιράσματος» ή «συνεργατική οικονομία». Παραδόξως, από τότε και μετά, αυτοί οι όροι εμφανίζονται παντού: σε επιχειρήσεις, σε κυβερνήσεις, σε διαφημίσεις οποιουδήποτε προϊόντος, ακόμα και σε βιβλία αυτοβοήθειας. Όσοι είχαν πιο κριτικό πνεύμα ήταν επιφυλακτικοί, αλλά πολλοί αφελείς παρασύρθηκαν από τη σκέψη ότι το «αναρχο-κομμουνιστικό μοντέλο» του διαδικτύου αποδείχθηκε τόσο ανώτερο, ώστε να προσχωρούν πια σε αυτό επιχειρήσεις και κυβερνήσεις. Αυτή η εξέλιξη θα μπορούσε να αλλάξει τον κόσμο προς μια πιο συνεργατική (ακόμα και μετα-καπιταλιστική) κατεύθυνση, σε αντίθεση με τον ανταγωνισμό.

Ξαφνικά, πολλοί παρατήρησαν – αλλά δυστυχώς πολύ αργά – ότι αυτές οι μονάδες «συνεργατικές οικονομίες» που χρησιμοποιήθηκαν *μαζικά* ήταν στην πραγματικότητα ιδιωτικές επιχειρήσεις: YouTube, Google, Facebook, Twitter κ.λπ.

Αυτό που συνέβη ήταν ότι πολλές επιχειρήσεις, που εξέπεμπαν μια ουτοπική αύρα ή μια αύρα οραματισμού (ψηφιακά όλες χρησιμοποιούσαν ελεύθερα λογισμικά και τεχνολογίες ανοιχτού κώδικα)⁷ που

7. Το κείμενο των D. Kleiner και B. Wyrick, Infoenclosure 2.0, που γράφτηκε εκείνη την εποχή [και είναι διαθέσιμο στο διαδίκτυο στην ακόλουθη διεύθυνση: <https://www.metamute.org/editorial/articles/infoenclosure-2.0>] περιγράφει τι συνέβαινε τότε. Βλ. επίσης το άρθρο των Wu Ming, «Fetishism of Digital Commodities and Hidden exploitation: The

συγκάλυπτε την καπιταλιστική τους φύση, μπόρεσαν να παρακινήσουν τους χρήστες του Διαδικτύου να δημιουργήσουν περιεχόμενο για τις δικές τους ιδιωτικές επιχειρήσεις. Οι χρήστες δεν αντιλήφθηκαν ότι δεν συνεισέφεραν πια στην ελεύθερη κοινότητα του διαδικτύου, μια κοινότητα που αδειάστηκε και αντικαταστάθηκε από εταιρείες των οποίων τα πάγια κεφάλαια προσδιορίζουν αλγοριθμικά τις συνθήκες με βάση τις οποίες οι χρήστες συνάπτουν σχέσεις και αποκτούν πρόσβαση στον υπόλοιπο ιστό.

Από εδώ και πέρα, εγκλωβισμένες σε αυτή την παυλωφιανή παγίδα, οι εθελοντικές συνεισφορές δεν ενισχύουν πια ούτε την ατομική αυτονομία του συνεισφέροντος ούτε των υπολοίπων, αλλά αντιθέτως εξυπηρετούν μόνο τη μεγαλύτερη συσσωρευση κεφαλαίου. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί περισσότερη εξάρτηση, μεγαλύτερη έλλειψη και περισσότερη υποταγή στην τάξη των ιδιοκτητών.

Από το σημείο αυτό και μετά, με το Διαδίκτυο επιτέλους εξημερωμένο, οι αυστηροί φραγμοί που προηγουμένως υπήρχαν ανάμεσα στον συνδεδεμένο και μη συνδεδεμένο στο διαδίκτυο κόσμο έχουν κατά το μάλλον ή ήττον αρθεί. Το «αληθινό» και το «εικονικό» έχουν καταλήξει όλο και πιο δυσδιάκριτα.

4. Συσκευασία του περιεχομένου μέσα στη μορφή-εμπόρευμα και πραγματική υπαγωγή της παραγωγής του στο κεφάλαιο

Ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά της πληροφορικής είναι ότι το ακριβές αντίγρα-

φο της πληροφορίας έχει σχεδόν μηδενικό κόστος.⁸ Ακόμη και πριν από το Διαδίκτυο,

8. Τα σήματα που μεταδίδονταν με το παλιό αναλογικό δίκτυο τηλεπικοινωνιών υποβαθμιζονταν με κάθε αναμετάδοση και αντιγραφή, προσθέτοντας στο ληφθέν σήμα τον σωρευμένο θόρυβο κατά μήκος όλης της διαδρομής, από το αρχικό σημείο μέχρι το τέλος. Αντιθέτως, το σήμα που μεταδίδεται στα ψηφιακά δίκτυα αναγεννιέται στην αρχική γνήσια εκδοχή του, με κάθε αντιγραφή και με κάθε αναμετάδοση, από την στιγμή που ό,τι αναμεταδίδεται δεν είναι πια ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο σήμα (δηλαδή αναλογικό σήμα), αλλά δυαδικό σήμα (δηλαδή ψηφιακό σήμα: «μηδενικά και μονάδες»). Επομένως, είναι αναγκαίο να ανιχνεύεται στο ληφθέν σήμα μόνο ένα από αυτά τα δύο διακριτά επίπεδα για την αναπαραγωγή του και για την αντιγραφή του. Αυτό επιτρέπει την εξάλειψη του θορύβου ανάμεσα στα δύο επίπεδα (ή τη μέτρησή του, τον υπολογισμό του και σε περίπτωση που ο λόγος του σήματος προς τον θόρυβο είναι πολύ χαμηλός, την απόρριψή του και την αποστολή αίτησης για την αναμετάδοση του, όλα αυτά τελειώς αυτόματα), ενώ κατά την αναλογική εποχή, ήταν απαραίτητο να ανιχνεύεται το σύνολο της κυματομορφής από τα επίπεδα συνεχούς μεταβολής, πράγμα που έκανε ανέφικτη τη διάκριση του αρχικού σήματος από τον θόρυβο που προστέθηκε από το μέσο της αναμετάδοσης (γι' αυτό και στην αναλογική εποχή, το αρχικό, χωρίς θορύβους, σήμα ήταν αναγκαστικά ατομική ιδιοκτησία του πομπού που προηγείτο των δεκτών, ενώ στην ψηφιακή εποχή η φυσική βάση για την ατομική ιδιοκτησία της πληροφορίας ξεπεράστηκε εγγενώς, από τη στιγμή που ο καθένας θα μπορούσε να έχει ένα ακριβές αντίγραφο του πρωτότυπου). Επιπλέον, και σε αντιδιαστολή με την παλιά αναλογική μετάδοση, από τη στιγμή που ένα ψηφιακό δίκτυο μετάδοσης έχει εγκατασταθεί, η κατανάλωση ενέργειας που απαιτείται για την αναδημιουργία (ανάκτηση του αρχικού δυαδικού σήματος, διόρθωση λαθών κ.λπ.) και για την αναμετάδοση του ψηφιακού σήματος προς όλες τις φυσικές ζεύξεις (υποβρύχια καλώδια, οπτικές ίνες, δορυφόροι, ηλεκτρικά καλώδια, ραδιοφωνικά μικροκύματα) είναι πάντοτε η ίδια, είτε οι χρήστες του δικτύου μεταδίδουν πληροφορίες ο ένας στον άλλο είτε όχι. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι ζεύξεις έχουν πάντοτε τις μπάντες τους κατειλημμένες από σήματα με «μηδενικά και μονάδες», εξαιτίας των πρωτοκόλλων ελέγ-

---

Cases of Amazon and Apple» [διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://libcom.org/library/fetishism-digital-commodities-hidden-exploitation-cases-amazon-apple>].

από την εποχή της εμφάνισης των ψηφιακών υπολογιστών (ειδικά των προσωπικών υπολογιστών), υπήρχε ήδη ένα εκτεταμένο δίκτυο χρηστών σε όλο τον κόσμο, που μοιραζόταν δωρεάν ή πειρατικά προγράμματα, αρχεία, βιβλία, εικόνες, κώδικες κ.λπ., σε μαγνητικές ταινίες ή δισκέτες. Ο παγκόσμιος ιστός δεν είναι τίποτα άλλο από αυτό το δίκτυο αντιγραφής δεδομένων, που γίνεται αυτόματο και στιγμιαίο, μέσω τηλεπικοινωνιακών σταθμών-επαναληπτών, που επεκτείνονται σε όλη την υδρόγειο με οπτικές ίνες, καλώδια και ραδιοσυχνότητες.

Η αντιγραφή και η διάδοση των πληροφοριών γίνεται έτσι μια παγκόσμια κοινότητα, όπου καθένας μπορεί να θέσει στη διάθεση των υπολοίπων δεδομένα και το αντίστροφο. Επιπλέον, αυτό συμβαίνει σχεδόν σε πραγματικό χρόνο. Μπορεί να περιέχει τα πάντα, από τη ζωντανή μετάδοση ειδήσεων έως θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις (λ.χ. εγχειρίδια επισκευής ή ακόμη και κατασκευής αντικειμένων) οποιουδήποτε είδους. Μια πληθώρα αναφορών εξισου προσβάσιμων σε όλους όσους τις αναζητούν, σε συνδυασμό με μια ποικιλία απόψεων πάνω σε οποιοδήποτε ζήτημα, επιτρέπει στα άτομα να σχηματίζουν αρκετά αντικειμενικές ιδέες για γεγονότα και

χου στο επίπεδο 1 και στο επίπεδο 2 (το φυσικό επίπεδο και το επίπεδο ζεύξης δεδομένων) του μοντέλου OSI (μια εξαίρεση υπάρχει σε μερικά μικροκυματικά ραδιοφωνικά συστήματα, που χρησιμοποιούν ένα σχήμα δυναμικού εύρους ζώνης, η οποία όμως δεν οφείλεται στη μετάδοση περισσότερων ή λιγότερων πληροφοριών από τους χρήστες, αλλά στον λόγο του σήματος προς τον θόρυβο στο εν λόγω μέσο μετάδοσης, την ατμόσφαιρα της γης, που μεταβάλλεται διαρκώς). Οι διαφορές στην κατανάλωση ενέργειας οφείλονται μόνο στην επεξεργασία της πληροφορίας, η οποία πραγματοποιείται κυρίως στον υπολογιστή του χρήστη (επίπεδα 4, 5 και 6 από το OSI μοντέλο) και στους δρομολογητές (επίπεδο 3 από το OSI μοντέλο) αλλά ακόμα και αυτές οι διαφορές είναι ασήμαντες.

ζήτηματα που επηρεάζουν τη ζωή τους.

Η ψηφιακή μετάδοση της πληροφορίας δεν γνωρίζει τη σπάνη, που είναι το θεμέλιο της ατομικής ιδιοκτησίας, διότι είναι και η ίδια μια κόπια. Δεν είναι τυχαίο ότι η λέξη «κόπια» προέρχεται από το λατινικό *copia* – όπως στη λέξη *copiousness*, που σημαίνει «πληθώρα, πλουσιοπάροχη προσφορά, αφθονία, πλούτος» (από το *co-* που σημαίνει «μαζί, με, από κοινού» + *ops* [στη γενική πτώση *op-is*], που σημαίνει «δύναμη, πλούτος, ικανότητα, πόροι»).

Ωστόσο, αυτό είναι απολύτως απαράδεκτο σε μια κοινωνία που είναι βασισμένη στη διαρκή αγοραπωλησία, η οποία απαιτεί από όλους να αγωνίζονται άοκνα για τη διαρκή επιβολή της σπάνης – δηλαδή της ατομικής ιδιοκτησίας – ως απόλυτης προϋπόθεσης για την επιβίωσή τους μέσα στον γενικευμένο ανταγωνισμό.

Το κεφάλαιο είχε απόλυτη ανάγκη να δημιουργήσει ένα τεχνητό στρώμα ή μια διαχωριστική επιφάνεια προκειμένου να διακόψει το παγκόσμιο φυσικό δίκτυο των δωρεάν αντιγράφων και να κάνει τις πληροφορίες σπάνιες ή αλλιώς δύσκολα προσβάσιμες. Ήταν αναγκαίο να διοχετευθεί τεχνητά μέσα στο Διαδίκτυο ένας εκκωφαντικός και συνεχής θόρυβος, ένα είδος τοίχου εντροπίας, πίσω από τον οποίο οι πληροφορίες διακρίνονται ως κάτι ξεχωριστό, σπάνιο, ιδιωτικό και επομένως πολύτιμο / εμπορεύσιμο. Εξάλλου, μόνο αυτό που μπορεί να μονοπωληθεί, να έχει τιμή, να γίνει ατομική ιδιοκτησία, εμπόρευμα, διαθέτει τη δύναμη να επιβάλλει την πληρωμή (και επομένως την εργασία) ως προϋπόθεση για την πρόσβαση σε αυτό, υπό την προστασία και τη νομική εγγύηση της αστυνομίας, των δικαστηρίων, του κράτους.

Η γενικευμένη σπάνη της πληροφορίας επιτεύχθηκε, σε τελική ανάλυση, λόγω της ερήμωσης και του αδειάσματος του

Διαδικτύου που προκάλεσαν τα «κοινωνικά δίκτυα», όπως περιγράφηκε πιο πάνω. Το ερημωμένο διαδίκτυο είναι μια νεκρή ζώνη, μια έρημος που έχει καταληφθεί από δισεκατομμύρια ψεύτικων ιστοτόπων που ασταμάτητα παράγονται από αλγόριθμους και ρομποτικά μηχανήματα σχεδόν σε βιομηχανική κλίμακα. Τέτοιοι ιστοτόποι υπάρχουν μόνο για να προβάλλουν διαφημίσεις, δόλιες και ελλιπείς πληροφορίες, παραπληνητικές συνδέσεις, απάτες, παγίδες για την απόσπαση χρημάτων από τους χρήστες του Διαδικτύου, για την κλοπή πληροφοριών προκειμένου να τις πουλήσουν, για τη χρήση των επεξεργαστών των χρηστών για άγνωστους σκοπούς και για την εγκατάσταση κακόβουλων λογισμικών και ιών.

Από τότε λοιπόν, κάθε χρήστης του Διαδικτύου, βουτηγμένος στις αλγοριθμικά σφυρηλατημένες φούσκες των κοινωνικών δικτύων, είναι διαρκώς υποκειμένος σε μια καλοσχεδιασμένη έλλειψη, πεταμένος σε έναν τεράστιο βούρκο φρενιασμένης εντροπίας, σε μια καθηλωτική χιονοστιβάδα χαμηλής ποιότητας, άχρηστων, χειριστικών ή ψευδών πληροφοριών. Σε αυτές τις φούσκες, ο ίδιος ο χρήστης γίνεται ένας εγχυτήρας ρομποτικού θορύβου, ένας αναμεταδότης και διασπορέας πληροφοριών προς όλους τους άλλους, ανεξάρτητα από τη θέλησή του. Υπό αυτές τις συνθήκες, γίνεται τελικά δυνατή η αξίωση πληρωμής για την παροχή πληροφοριών (πρακτικών και θεωρητικών γνώσεων, τέχνης, προγραμμάτων κ.λπ.) που υπόσχονται ότι θα είναι διαφορετικά από τη διαρροϊκή πλημμυρίδα του τεχνητού θορύβου που περιβάλλει κάθε χρήστη του Διαδικτύου.

Από δω και στο εξής, η πραγματική υπαγωγή της κοινωνίας στο κεφάλαιο φθάνει σε βάθη που προηγουμένως θεωρούνταν απρόσιτα. Τα κοινωνικά δίκτυα κατάφεραν να υπαγάγουν περαιτέρω την

ανθρώπινη υποκειμενικότητα στη μορφή-κεφάλαιο. Με άλλα λόγια, η παραγωγή χάριν της παραγωγής (αφηρημένη εργασία) ή η παραγωγή ως τυφλός αυτοσκοπός, έχει γίνει μια υποκειμενική προσταγή (στη «διαλεκτική της αναγνώρισης», για να χρησιμοποιήσουμε μια εγγεληνή ιδιόλεκτη φράση). Τα κοινωνικά δίκτυα σχεδιάζονται μέχρι την τελευταία τους λεπτομέρεια από εταιρείες, έτσι ώστε οι συμμετέχοντες να «υπάρχουν» ο ένας για τον άλλο (και κατά συνέπεια για τον εαυτό τους) μόνο εάν παράγουν περιεχόμενο χάριν της παραγωγής, κατά μανιώδη τρόπο, σε ένα πάντα επιταχυνόμενο διαρκές παρόν. Εθίζονται στο να κοιτούν την οθόνη ασταμάτητα, αναμένοντας νέες ευκαιρίες για να αντιδράσουν και να δημιουργήσουν περισσότερο περιεχόμενο, περισσότερο θόρυβο. Πρόκειται για μια μορφή παραγωγής που έχει προσαρμοσθεί εκ των προτέρων στην ατομική ιδιοκτησία, καθώς ανάγει τους συμμετέχοντες (που σε μια προγενέστερη διαδικτυακή εποχή χρησιμοποιούσαν, κατά κανόνα, ψευδώνυμα) σε «πραγματικά» αναγνωρίσιμα πρόσωπα που πιστοποιούνται από την ατομική ιδιοκτησία (δηλαδή από το κράτος και την αστυνομία) και ταξινομούνται σύμφωνα με βιο-κοινωνικο-ψυχομετρικά προφίλ, που έχουν υπαχθεί στη μορφή εμπόρευμα προς πώληση και κέρδος.

5. Προσωποποίηση, επιτήρηση και μαζική παραγωγή τρολ

Όπως είπαμε, σε μια προγενέστερη ενσάρκωση του διαδικτύου, η χρήση των ψευδωνύμων ήταν ο κανόνας. Ένα αποτέλεσμα αυτού του κανόνα ήταν ότι τα πράγματα δεν αναζητούνταν δεν συζητιούνταν, δεν δημιουργούνταν, δεν αναπτύσσονταν ούτε και απολαμβάνονταν ποτέ κατά κύριο λόγο στο προσωπικό, οικογενειακό, φεουδαρχικό

πλαίσιο που κυριαρχεί σήμερα. Οι ψευδώνυμοι χρήστες επικοινωνούσαν μεταξύ τους εξαιτίας των διαμοιραζόμενων ανθρώπινων ενδιαφερόντων, περιεργειών και παθών τους κι όχι επί τη βάσει μιας κάποιας κενής «ταυτότητας» που επιβεβαιώνεται αδιάκοπα μέσα στο αέναο παρόν της συντριπτικής χιονοστιβάδας πληροφοριών.

Κατά το παρελθόν του Διαδικτύου, αυτή η καθολική και μοναδική (αλλά όχι προσωπική) συνθήκη που ίσχυε για κάθε χρήστη του Διαδικτύου συνοδευόταν από μια αντίληψη του χρόνου και του χώρου που ήταν ιστορική και παγκόσμια. Οποτεδήποτε κάποιος ψευδώνυμος χρήστης δημοσίευε κάτι στο Διαδίκτυο, υπήρχε η αντίληψη ότι θα ήταν προσβάσιμο από όλη την ανθρωπότητα και θα ήταν διαθέσιμο για πάντα στις μελλοντικές γενιές. Το πάθος με το οποίο σχετιζόταν ο ένας με τον άλλον, που κατ' αυτόν τον τρόπο εκφραζόταν ως πάθος για την ανθρωπότητα και για το μέλλον του είδους, προσέφερε σύνθετα αριστοτεχνήματα που δεν θα έπρεπε να διαβρώνονται από τον χρόνο ή να περικλείονται εντός γεωγραφικών συνόρων. Υπήρχαν χιλιάδες αξιοθαύμαστοι ιστότοποι, που τώρα είτε είναι εγκαταλελειμμένοι είτε ως επί το πλείστον έχουν εξαφανισθεί.

Ακριβώς το αντίθετο ισχύει σήμερα, σε μια εποχή που ο καθένας ήδη γνωρίζει πως οτιδήποτε συνεισφέρει έχει αξία μόνο για το εδώ και το τώρα, για τις αντιδράσεις της οικογένειας, των «φίλων» και των «φίλων των φίλων». Η αλλιώς θα «γίνει viral» μέσα στην άμορφη μάζα, για να εξαφανιστεί από τη δημόσια θέα και να απορριφθεί ως παρωχημένο την αμέσως επόμενη στιγμή. Αυτό σημαίνει ότι κάθε χρήστης έχει την αντίληψη, προτού ακόμα δημοσιεύσει κάτι, ότι είναι ανώφελο και ότι δεν αξίζει καν τον κόπο να προσπαθήσει να επεξεργαστεί οτιδήποτε πηγαίνει πέρα από τον άμεσα «πα-

ροντικό» χρόνο, τον φεουδαρχικό χώρο των «φίλων και της οικογένειας» στην εξουθενωτική προσπάθεια να «γίνει viral».

Επιπλέον, οι περισσότερες δωρεάν δραστηριότητες στο Διαδίκτυο (και πάνω από όλα η πειρατεία) υπέστησαν διώξεις από το κράτος στον εκτός του δικτύου κόσμο. Ως εκ τούτου, η χρήση ψευδωνύμων ήταν ζωτικής σημασίας, καθώς οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνταν από τις εταιρείες και το κράτος για να ταυτοποιήσουν τους χρήστες ήταν ακόμα πρωτόγονες, όποτε χρησιμοποιούνταν. Φυσικά υπήρχαν και «τρολς» –άνθρωποι που εκτόνωναν τις, εκτός δικτύου, απογοητεύσεις τους σε καταστροφικές συμπεριφορές εντός του διαδικτύου, προκαλώντας σύγχυση στα φόρουμ κ.λπ.– αλλά δεν αποτελούσαν πραγματική απειλή, επειδή οι άνθρωποι δεν ήταν αρκετά τρελοί ώστε να εκτίθενται στο διαδίκτυο με το πραγματικό όνομα, τη φωτογραφία και τη διεύθυνσή τους.

Σήμερα ισχύει ακριβώς το αντίθετο. Τώρα σχεδόν όλοι έχουν αποδεχτεί να εκτίθενται σε τrolς, σε ψυχοπαθείς, σε μαφίες, στην αστυνομία, στα αφεντικά και τις επιχειρήσεις. Πράγματι, οι άνθρωποι εξαναγκάζονται να εκτεθούν, προκειμένου να μην υποστούν κοινωνική απόρριψη. Στην καλύτερη περίπτωση, ζουν σε μια κατάσταση διαρκούς φόβου να δουν την εικόνα τους να καταστρέφεται (και στην κοινωνία του θεάματος, δεν υπάρχει τίποτα άλλο). Αυτό συμβαίνει εδώ με έναν πολύ προσωπικό και επιταχυνόμενο τρόπο, χωρίς χρόνο για αναστοχασμό, που επιτρέπει μόνο συναισθηματικές αντιδράσεις και υποχρεώνει τον καθένα έτσι συγχυσμένο να γίνει κι αυτός τrol.⁹

9. Το βιβλίο, *A Theory of the Drone*, του Grégoire Chamayou ερευνά τις επιπτώσεις από τα συστήματα ολικής παρακολούθησης και τη σχέση τους με την καταστολή και τον πόλεμο.